

# Turinys

|                                                      |    |
|------------------------------------------------------|----|
| Pratarmė .....                                       | 11 |
| Patikslinimas .....                                  | 19 |
| Prologas. Nuo VČK iki FST. Pavadinimo istorija ..... | 21 |

## Pirma dalis

### **VALSTYBĖS SAUGUMO KOVA DĖL VALDŽIOS SOVIETŲ SAJUNGOJE**

|                                                                                  |     |
|----------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 1 skyrius. Sovietinės vyriausybės formavimas ir<br>Bresto taikos problema .....  | 27  |
| 2 skyrius. Dzeržinskio sąmokslas ir Sverdlovo iškilimas .....                    | 35  |
| 3 skyrius. Pirmasis bandymas nušalinti Leniną .....                              | 44  |
| 4 skyrius. Sverdlovo, Lenino ir Dzeržinskio pašalinimas .....                    | 56  |
| 5 skyrius. Partijos pastangos užvaldyti valstybės saugumą .....                  | 89  |
| 6 skyrius. Valstybės saugumas ir žydų klausimas .....                            | 103 |
| 7 skyrius. Stalino, Berijos ir valstybės saugumo<br>vadovybės likvidavimas ..... | 116 |
| 8 skyrius. Pitovranovo sugrįžimas ir Andropovo šuolis aukštyn .....              | 128 |
| 9 skyrius. KGB 5-oji valdyba ir Bobkovo agentūros tinklas .....                  | 149 |
| 10 skyrius. Pitovranovo sumanyta specialioji Afganistano operacija .....         | 181 |

|                                                                                                 |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 11 skyrius. Užsienio agentūra – būdas pasipelnyti valstybės saugumui ...                        | 195 |
| 12 skyrius. Nenumatyta Andropovo mirtis ir<br>valstybės saugumo kuriama giluminė valstybė ..... | 208 |

## Antra dalis

### **VALDŽIOS UŽGROBIMAS RUSIJOJE IR NAUJOSIOS IMPERIJOS KŪRIMAS**

|                                                                                                               |     |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 13 skyrius. 1991-ųjų rugpjūtis: GKČP kaip pirmasis<br>valstybės saugumo mėginimas jėga užgrobti valdžią ..... | 239 |
| 14 skyrius. 1993-ųjų spalio ir antrasis<br>valstybės saugumo mėginimas užgrobti valdžią.....                  | 248 |
| 15 skyrius. 1996 m. prezidento rinkimai ir trečiasis<br>valstybės saugumo mėginimas užgrobti valdžią.....     | 265 |
| 16 skyrius. 2000-ieji: valstybės saugumas užgrobia valdžią .....                                              | 295 |
| 17 skyrius. „Rusų pasaulis“ ir hibridinis karas su visa žmonija .....                                         | 326 |
| 18 skyrius. Penktasis Putino internacionalas ir<br>naujosios Europos tvarkos kūrimas .....                    | 354 |
| 19 skyrius. Skaldyk ir valdyk – ledlaužis Trumpas .....                                                       | 364 |
| Epilogas. Valstybės saugumo paleidimas<br>kaip būdas žmonijai išlikti .....                                   | 380 |
| Nuorodos .....                                                                                                | 388 |

visus specialiųjų tarnybų karininkus. Ką manė jų neva perverbuoti aktyviojo rezervo karininkai, neįmanoma sužinoti, nes jų paskyrimai ir aktyviojo rezervo karininkų statusas liko valstybės paslaptimi.

Aleksandro Koržakovo konkurentai kovoje dėl valdžios iš valstybės saugumo pusės – Pitovranovas su Bobkovu – liko neliečiami. Pirmasis iš jų kaip visada tūnojo šešėlyje. Antrasis valdžia mėgavosi veikdamas per struktūras, kurios dabar asocijavosi su „oligarchu“ Gusinskiu, ėmusiu skubiai kurti informacinę struktūrą, 2000-ųjų rinkimuose turėjusią užtikrinti Pitovranovo ir Bobkovo statybinio atėjimą į valdžią. 1997 m. sausį Gusinskis pasitraukė iš „Most bank“ prezidento ir grupės „Most“ generalinio direktoriaus posto ir pradėjo vadovauti paties sukurtai milžinei – UAB „Media Most“, į kurią įėjo visi Bobkovo ir Gusinskio grupuotės medijų aktyvai.

Dabar Pitovranovas su Bobkovu turėjo tvirtą pagrindą perimti valdžią. Jie turėjo pinigų „Most“ banko finansinėse struktūrose, aktyviojo rezervo karininkų, tarnaujančių „Most“ saugumo tarnyboje, buvo Gusinskio sukurtas žiniasklaidos gigantas, potencialus „savas“ lyderis Lužkovas ir du potencialūs KGB pretendentai į prezidentus – Primakovas ir Stepašinas. Pergalė buvo jų rankose, o 2000-ųjų prezidento rinkimai nenumaldomai artėjo.

Tačiau Pitovranovas, Bobkovas ir Gusinskis, sėkmingai atkūrę savo imperiją ir rimtai pasirengę susikauti dėl prezidento posto per artėjančią rinkimų kampaniją, pražiopsojo, kaip sostinės politinėje arenoje pasirodė neišvaizdus ir palyginti jaunas KGB-FST karininkas, iš kitų išsiskiriantis netvarkinga šukuosena ir pagal jo figūrą aiškiai per dideliu švarku. Tas žmogus buvo Vladimiras Putinas. Daugumai Rusijos piliečių šis vardas nieko nesakė.

## 16 skyrius

# 2000-ieji: valstybės saugumas užgrobia valdžią

Iš 1991, 1993 ir 1996 metų pergalių ir pralaimėjimų istorijos valstybės saugumas, kaip institucija, padarė vieną svarbią išvadą: valdžiai užgrobti Rusijoje nereikia perversmų, pučų, net ypatingosios padėties įvesti ar rinkimų atšaukti nereikia. Rusija yra tokia keista šalis, kad čia lengviau valdžią gauti absoliučiai teisėtai – per rinkimus. Tik būtina iš anksto išpešti iš piliečių vieną pareigybę – šalies prezidento postą.

Naujasis planas beveik nesiskyrė nuo ankstesnės Koržakovo, Barsukovo ir Soskoveco sudėliotos schemos. Jis papildytas vos viena pataisa – visus tris vaidmenis užimtų vienas asmuo: FST direktorius pasitrauktų į aktyvųjų rezervą ir taptų ministru pirmininku, aktyviojo rezervo karininkas ministras pirmininkas taptų laikinai einančiu prezidento pareigas, o aktyviojo rezervo karininkas, laikinai einantis prezidento pareigas, taptų šalies prezidentu.

Ši labai sudėtinga kombinacija buvo sėkmingai įgyvendinta 2000-aisiais, pateikus Jelcinui trijų kortų – Užsienio žvalgybos tarnybos direktoriaus Primakovo, Federalinės kontržvalgybos tarnybos direktoriaus Stepašino ir FST direktoriaus Putino – kaladę. Bobkovo kišenėje buvo dar viena atsarginė kortų kombinacija (Primakovas, Stepašinas, Lužkovas).

2000-ųjų rinkimai irgi turėjo vykti karo su Čečėnijos Respublika fone – pasirengus ir nenumatytų aplinkybių bei būtinybės įvesti ypatingąją padėtį ir atšaukti rinkimus atvejui (pagal senąją Koržakovo schemą). Ar maža kas gali nutikti...

Kaip paprastai lemiama sovietinės ir Rusijos istorijos momentais, kai reikėdavo sumėtyti pėdas ir suklaidinti visuomenę, eilinį kartą būdavo griebiamasi pertvarkyti ir reformuoti valstybės saugumą. Kovotoja su disidentais ir kitokiais sovietinio režimo priešininkais KGB 5-oji valdyba, kuriai visada vadovavo Bobkovas, nors jos formalus vadovas buvo generolas Ivanovas, pertvarkyta į Konstitucinės santvarkos gynimo – „Z“ valdybą. Kartu su Ivanovu 5-osios valdybos reorganizavimą į „Z“ valdybą vykdė 5-osios valdybos viršininko pavaduotojas Aleksandras Nikolajevičius Karbainovas, vėliau kaip aktyviojo rezervo karininkas išėjęs tarnauti SSKP CK į Ivanovo vietą, kai šis sugrįžo į valstybės saugumą.

1990 m. Karbainovas, tada jau generolas majoras, tapo KGB spaudos tarnybos vadovu – pakeitė galutinai prasigėrusį ankstesnį vadovą Struiną. Atėjęs Karbainovui spaudos tarnyba buvo pertvarkyta į Ryšių su visuomene centrą, kuris tapo persitvarkančio Rusijos valstybės saugumo propagandos rupu. Karbainovo pirmuoju pavaduotoju Ryšių su visuomene centre buvo paskirtas pulkininkas Vladimiras Maslenikovas, pavaduotoju – pulkininkas Aleksejus Kondaurovas. Atitinkami padaliniai buvo sukurti ir regioniniuose valstybės saugumo organuose, taip pat KGB Maskvos miesto ir srities valdyboje.

Maskvos grupės vadovu tapo žurnalisto išsilavinimą turintis operatyvininkas Aleksandras Georgijevičius Michailovas (jo tėvas buvo Raudonosios vėliavos KGB instituto, kuriame mokėsi būsimieji žvalgai, Karo meno istorijos katedros viršininkas). Michailovo pavaduotojas buvo Viktoras Olegovas, bendradarbis – Sergejus Bogdanovas, Maskvos milicijos viršininko generolo Piotro Bogdanovo sūnus. Michailovas ir jo pavaduotojas ėmė naudotis televizijos teikiamomis galimybėmis ir reguliariose televizijos laidose nušviesdavo KGB Maskvos valdybos veiklą.

Ryšių su visuomene centrą įsteigęs Karbainovas „išmušė“ savo centro vadovams etatus ir specialią zoną, į kurią pateko visų buvusių KGB vadovų kabinetai, taip pat ir Karbainovo iniciatyva memorialiniu tapęs Jurijaus Andropovo kabinetas. Pats Karbainovas įsitaisė kabinete, kuriame Andropovo laikais sėdėjo jo sekretoriato viršininkas Vladimiras Kriučkovas.

Karbainovas paliko Ryšių su visuomene centrą dėl skandalo, susijusio su jo sekretore. Po Karbainovo šį centrą paliko ir jo pirmasis pavaduotojas Maslenikovas. Ryšių su visuomene centro viršininko pirmojo pavaduotojo, paskui – jau RF FST ryšių su visuomene centro viršininko vietą gavo Kondaurovas.

Kondaurovas buvo uolus ir klusnus viršininkų nurodymų vykdytojas, bet jis nebuvo nei lyderis, nei oratorius. Gavęs generolo laipsnį perėjo į aktyviojo rezervo karininkus, o sulaukęs savo seno bičiulio, pulkininko, aktyviojo

rezervo karininko Aleksandro Jevdokimovo, su kuriuo drauge tarnavo 5-osios valdybos 7-ajame skyriuje ir kuris dabar vadovavo vienam banko „Menatep“ skyriui, protekcijos išėjo į šį banką. Šiek tiek vėliau, jau susikūrus kompanijai JUKOS, Kondaurovas, kaip aktyviojo rezervo karininkas, buvo nusiųstas tarnauti pas buvusį komjaunimo vadovą, būsimąjį rusų oligarchą ir politinį kalinį Michailą Chodorkovskį. Chodorkovskio vadovaujamoje JUKOS kompanijoje Kondaurovas tapo informacinės analitinės valdybos vadovu.

O į RF FST ryšių su visuomene centrą perėjo ir netrukus viršininkais tapo Aleksandras Michailovas ir Aleksandras Zdanovičius.

Aktyviojo rezervo karininkų institucija ilgainiui irgi buvo šiek tiek modernizuota. Valstybės saugumas nelepina savo vidinės dokumentacijos gausa, bet žinoma, kad aktyviojo rezervo karininkai buvo pervadinti komandiruotų bendradarbių aparatu. Tai nurodyta Jelcino 1998 m. pasirašytame FST įstatyme:

Siekiant spręsti Rusijos Federacijos saugumo užtikrinimo uždavinius Federalinės saugumo tarnybos organų kariškiai gali būti komandiruoti į valstybės organus, įmones, įstaigas ir organizacijas nepriklausomai nuo [jų] nuosavybės formų su jų vadovų sutikimu Rusijos Federacijos prezidento nustatyta tvarka, paliekant juos karinėje tarnyboje.

Kitaip tariant, kaip ir „gerais“ sovietiniais laikais, valstybės saugumo karininkus ir toliau siuntė į priešiškos šalies taikų sektorių. Tik dabar jau ne į Sovietų Sąjungą, o į Rusijos Federaciją.

FST turėjo teisę savo nuožiūra įterpti savo bendradarbius į visas struktūras, ir tos struktūros privalėjo juos priimti ir išlaikyti. Ir ne pagal kuklius, senus sovietinius pareigybinius tarifus, o pagal naujus kapitalistinius rinkos standartus. Kadangi valstybės saugumas visus aktyviojo rezervo normatyvinius aktus ir taisykles pertvarkė visiškai slapta, vienašališkai, be jokios valstybinės ar visuomeninės organizacijos teisės daryti įtaką šiam procesui, kištis į jį, ginčyti jį ar jam prieštarauti, buvo sukurta mafijinė viešojo ir privataus sektoriaus kontrolės sistema, visiškai prieštaraujanti šalies ekonominei naudai ar verslo dėsniams ir visur išmušinėjanti pinigų FST maitinti.

FST darbuotojus, dirbusius rusiškose struktūrose, įstaigose, versluose ir visose kitose organizacijose, dabar buvo galima sąlygiškai dalinti į „prikomandiruotus“ ir „infiltruotus“. Nuo 1995 m. pagal naują įstatymo „Dėl operatyvinės paieškos veiklos“ redakciją infiltruotų FST bendradarbių vardų atskleidimas buvo prilygintas valstybės paslapties išdavimui ir uždraustas įstatymais. Apie infiltruotą darbuotoją paprastai žinodavo tik labai ribotas asmenų ratas

pačiame FST. „Prikomandiruotų“ asmenų paskyrimas įprastai buvo derinamas su civilinių struktūrų vadovais. Juos atvirai ir oficialiai siūsdavo į valstybines ar valstybės kapitalo turinčias kompanijas, į įvairius įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios organus, į dideles politines partijas ir jėgos žinybas, taip pat ir į privačias kompanijas, dažniausiai stambų verslą, kuriuo FST itin domėjosi.

Putino karjera šiuo atžvilgiu nebuvo išimtis. Jo tarnyba KGB organuose prasidėjo nuo KGB Leningrado srities 5-osios valdybos 5-ojo skyriaus pirmo poskyrio jaunesniojo operatyvinio įgaliotinio pareigų, kitaip sakant, toje pačioje 5-ojoje valdyboje, vadovaujamoje Bobkovo, tik ne Maskvoje, o Leningrade. 1984 m. įgijęs majoro laipsnį buvo išsiųstas į Maskvos aukštąją KGB mokyklą, kurioje mokėsi pasivadinęs Platovo slapyvardžiu ir specializavosi vokiškai kalbančių šalių (Austrijos, Šveicarijos, VFR, VDR) žvalgyboje. Baigęs aukštąją KGB mokyklą Putinas 1985 m. viduryje buvo komandiruotas į KGB atstovybę VDR, kur dirbo prisidengdamas Sovietų Sąjungos ir Vokietijos draugystės namų Dresdene direktoriaus pareigomis.

Į gimtąjį Leningradą buvęs KGB atstovybės Vokietijos Demokratinės Respublikos Dresdeno grupės partinės organizacijos sekretorius, KGB atstovybės skyriaus viršininko vyresnysis padėjėjas ir partinio komiteto narys Putinas grįžo 1990 m. pirmojoje pusėje.

„Kai 1990 m. sausio mėnesį mes grįžome iš Vokietijos, aš dar likau organuose, bet patyliukais pradėjau galvoti apie atsarginį aerodromą“, – kadaise žurnalistams pasakojo Putinas, dar baimindamasis daiktus vadinti tikrais vardais: pradėjau galvoti apie perėjimą į aktyvųjį rezervą.

1990-ųjų pavasarį Putinas išėjo į aktyvųjį karininkų rezervą. Jo priedangos postu tapo Leningrado A. Ždanovo valstybinio universiteto prorektorius padėjėjas tarptautiniams reikalams pareigos. Leningrado valstybiniame universitete šios pareigos tradiciškai buvo skiriamos valstybės saugumo karininkui, taip pat kuravusiam ir aukštosios mokyklos studentus bei aspirantus užsieniečius.

Buvęs KGB generolas majoras, praeityje KGB „K“ valdybos (užsienio kontržvalgybos) vadovas, vėliau KGB Leningrado miesto ir Leningrado srities valdybos viršininko pirmasis pavaduotojas Olegas Kaluginas pabrėžė, kad Leningrado valstybiniame universitete Putinas tuo pat metu buvo dar ir KGB rezidentas. Jeigu taip, jam, kaip rezidentui, tapo pavaldūs visi universiteto agentai. Universitete Putinas turėjo dar vieną tiesioginį viršininką – KGB karininką, tarptautinių reikalų prorektorį Jurių Molčanovą, būsimąjį Sankt Peterburgo vicegubernatorių investicijų klausimais.

Bet netrukus Putinas gavo naują darbo vietą – pas Anatolijų Sobčiaką. Sobčiakas savo paskutiniame interviu, kuris buvo išspausdintas jam dar gyvam esant, pasakojo, kad jis buvo įsidėmėjęs Putiną kaip gerą studentą, todėl atsitiktinai sutikęs jį universitete pasikvietė kartu dirbti. Bet gali būti, kad Sobčiakas sakė netiesą. Dirbti pas Sobčiaką Putiną nusiuntė KGB vadovybė, kuri, laikiusi Sobčiaką perspektyviu demokratiniu politiku, norėjo jį kontroliuoti ir stengėsi šalimais įtaisyti ką nors iš valstybės saugumo karininkų, kaip tai jau buvo padaryta ėmus kilti Jelcinui.

Sobčiakas nebuvo naivus žmogus. Jis stengėsi dirbti. Dirbti jam nedavė. Jis stengėsi rasti tarpininką bendradarbiauti su KGB, kad valstybės saugumas bent kiek atlaisvintų jam ant kaklo užmestą smaigvirvę. Tada susisiekė su Kaluginu. „Brangus Olegai, aš jaučiuosi vienišas. Man reikia žmogaus, kuris palaikytų kontaktus su miestą kontroliuojančiu KGB“, – Sobčiakas paklausė, ką Kaluginas jam gali rekomenduoti.

Tasai atsakė, kad toks žmogus neegzistuoja. Kaip tik tą minutę šalia Sobčiako „atsitiktinai“ išdygo KGB karininkas Putinas. Jis irgi buvo ne tas žmogus, kokį Sobčiakas turėjo omenyje. Bet rinktis nebuvo iš ko.

Putino pranešimą apie tai, kad Sobčiakas pasirengęs priimti jį pas save, valstybės saugumas priėmė entuziastingai. Putinas prisimena, kaip jis atėjo „pranešti aukštesniems viršininkams“, kad yra galimybė pereiti pas Sobčiaką:

Aš atėjau pas savo vadovybę ir pasakiau: „Anatolijus Aleksandrovičius siūlo man pereiti iš universiteto dirbti pas jį. Jeigu tai neįmanoma, aš pasirengęs išeiti.“ Man atsakė: „Ne, o kam? Eik ir dirbk ramiai, [nėra] jokių klausimų.“

Taigi Putinas „neišėjęs“ iš KGB nuėjo dirbti pas Sobčiaką kaip aktyviojo rezervu karininkas. O 1991 m. birželio 12-ąją Sobčiakas buvo išrinktas Leningrado meru. Tuo pat metu vykusio referendumo sprendimu 1991 m. rugsėjo mėnesį miestui buvo grąžintas senas Sankt Peterburgo vardas.

Dėl to, kad Sobčiakas tapo pirmuoju visos liaudies išrinktu miesto meru, – vėliau prisiminė Putinas, – tam tikrą vaidmenį suvaidinau aš. Įtikinau daug deputatų įvesti Peterburge, kaip ir Maskvoje, mero pareigas. Kaip Leningrado tarybos pirmininką Sobčiaką tie patys deputatai galėjo bet kurią sekundę pašalinti. [...] Man vis dėlto pavyko įtikinti dalį deputatų, kad tai bus tikslinga miestui. Be to, pavyko mobilizuoti miesto rajonų vadovus, kurie laikėsi tos pačios nuomonės. Jie neturėjo balso teisės, bet galėjo daryti

įtaką savo deputatams. Taigi sprendimą įsteigti mero postą Leningrado taryba priėmė vos vieno balso persvara.

Vieno balso persvara – svarus argumentas. Bet 1991 m. Putinas daugeliui deputatų buvo nežinomas ir neautoritetingas. Idėją įvesti mero postą pasiūlė Michailo Gorno vadovaujama Leningrado tarybos valstybinės valdžios organizavimo komisija, o ne Putinas. Putinas galėjo „įtikinti deputatus“ tik kaip KGB bendradarbis, tai yra pasinaudodamas atstovaujamos institucijos svoriu ir remdamasis į Leningrado tarybą infiltruotu gausiu KGB agentų korpusu.

1991 m. birželio 28 d. Sobčiakas įsteigė merijos Užsienio ryšių komitetą ir skyrė Putiną jo pirmininku. Nuo to momento Putino, kaip Sobčiako padėjėjo, autoritetas iš tikrųjų pradėjo kilti: Putinas tapo labai svarbios, su užsieniu susijusios biurokratinės įstaigos vadovu.

1991 m. rugpjūčio mėnesį Putinas atliko tam tikrą vaidmenį nelengvose derybose, kurias Sobčiakas vedė su Leningrado KGB vadovybe, stengdamasis pasiekti (ir pasiekęs) KGB neutralumo miesto demokratinių jėgų ir GKČP konfrontacijoje. Per šias derybas buvo aptartos garantijos čekistams tuo atveju, jeigu laimėtų demokratai. Po rugpjūčio 21-osios pagrindinis Leningrado čekistas ir GKČP dalyvis Anatolijus Kurkovas – Putino tikinimu, „labai doras žmogus“ – ne tik nepatyrė represijų, bet liko KGB Leningrado miesto ir srities vadovo poste iki 1991 m. lapkričio pabaigos, kai tapo aktyviojo rezervo karininku ir perėjo į bankų sektorių. Į jo vietą Sobčiakas, nepaisydamas buvusių disidentų protestų, paskyrė Putino kolegą ir bičiulį, valstybės saugumo generalolą Viktorą Čerkesovą.

Aišku, kad per rugpjūčio pučą už Sobčiako nugaros stovėjęs Putinas net ir pučistų pergalės atveju niekuo nerizikavo, nes visi jo veiksmai buvo suderinti su „jo vadovybe“ valstybės saugume. Tik po GKČP likvidavimo Putinas išstojo iš partijos, pateikė raportą dėl pasitraukimo iš tarnybos ir perėjo į aktyviojo rezervo karininkus. 1991-ųjų pabaigoje Sobčiakas skyrė Putiną savo pavaduotoju ir paliko jam Užsienio ryšių komiteto pirmininko postą. 1994 m. kovo 16 d. įgyvendindamas naują reorganizaciją Sobčiakas įsteigė Sankt Peterburgo miesto vyriausybę ir tapo jos pirmininku. O pirmuoju vyriausybės pirmininko pavaduotoju, mero pavaduotoju tarptautinių ir užsienio ekonominių ryšių reikalams bei Užsienio ryšių komiteto pirmininku patvirtino Putiną. Tais pačiais metais, tik šiek tiek vėliau Putino pareigų pavadinimas dar kartą buvo pakeistas: jis tapo Sankt Peterburgo mero pirmuoju pavaduotoju, Sankt Peterburgo vyriausybės Užsienio ryšių komiteto pirmininku.

1996 m. kovą Putinas įėjo į prezidentui remti skirto visuomeninio judėjimo, į kurį susivienijo organizacijos, siekusios Jelcino perrinkimo prezidentu, Sankt Peterburgo skyriaus štabą. Vadovaudamas šio judėjimo regioniniam štabui Putinas tuo pat metu užsiėmė Sobčiako rinkimų kampanija. Šis kaip tik taikėsi į Sankt Peterburgo gubernatoriaus postą. Bet prieš Sobčiako kandidatūrą atvirai pasisakė ir pradėjo veikti Koržakovas, nes Sobčiako išrinkimas prieštaravo Koržakovo planui pasiekti, kad rinkimai būtų atidėti ir valdžią Rusijoje galėtų užgrobti Koržakovas, Barsukovas ir Soskovecas.

Prezidento saugumo tarnybos Kovos su ekonominiais nusikaltimais valdybos 2-asis skyrius (kovos su korupcija) Sobčiaką pradėjo sekti maždaug 1995 m. gegužę. 1995 m. gruodžio mėnesį precedento neturintį bendrą įsakymą „Dėl tarpžinybinės operatyvinės grupės, skirtos Sankt Peterburgo merijos darbuotojų kyšininkavimo atvejams tirti, sudarymo“ išleido du ministrai – Rusijos saugumo tarnybos (taip tuo metu vadinosi buvusi KGB ir būsimoji FST) direktorius Michailas Barsukovas ir vidaus reikalų ministras Anatolijus Kulikovas, o jiems pritarė šalies generalinis prokuroras Jurijus Skuratovas. Vienas iš tyrimo objektų buvo prabangaus Anatolijaus Sobčiako buto Sankt Peterburgo centre įsigijimo aplinkybės.

Sobčiako pjudymo politinis pobūdis buvo akivaizdus. Sankt Peterburgo tardytojų grupės vadovu tapo Rusijos generalinės prokuratūros tardymo valdybos viršininko pavaduotojas Leonidas Proškinas – vienas žinomiausių rusų tardytojų, tyrusių svarbias valstybinio masto korupcijos bylas. Per metus tardytojų brigada sukaupė kelias dešimtis baudžiamosios bylos tomų.

Sobčiakas mėgino gintis. 1996 m. gegužės 20 d. partijos „Naš dom Rossija“ (rus. trump. NDR, „Rusija mūsų namai“) Sankt Peterburgo filialas atviru laišku kreipėsi į prezidentą, generalinį prokurorą ir ministrą pirmininką, gindamas Sobčiaką ir išreikšdamas „ryžtingą protestą prieš Generalinės prokuratūros surengtą pjudymą ir šmeižtą“. Tarp pasirašiusiųjų laišką buvo ir NDR Sankt Peterburgo tarybos pirmininkas Vladimiras Putinas.

Sobčiakas pralaimėjo rinkimus Vladimirui Jakovlevui, kuris 1996 m. birželio 2 d. buvo išrinktas miesto meru. FST nutarė, kad palikti Putiną prie valdžios netekusio Sobčiako nėra prasmės. Putinui reikėjo rasti naują postą. Ir rado: 1996 m. birželį Putinas išvyko į Maskvą kaip KGB aktyviojo rezervo karininkas. Reikėjo užimti Rusijos prezidento reikalų valdytojo pavaduotojo pareigas.

Po Sobčiako pralaimėjimo rinkimuose „butų byla“ nesibaigė. 1996 m. gruodį tyrimo grupei pradėjo vadovauti naujas Generalinės prokuratūros tardytojas Nikolajus Michejevas. 1997 m. vasarą šioje byloje buvo areštuoti Sankt

Peterburgo merijos planavimo ir ekonomikos skyriaus „Glavsnab“ viršininkė Valentina Liubina, buvusi mero Sobčiako padėjėja gyvenamųjų būstų klausimais Larisa Charčenko ir mero aparato viršininkas Viktoras Kručininas. Remiantis areštuotų darbuotojų liudijimais ir kita surinkta medžiaga, rudenio buvo pasiruošta pateikti kaltinimus pačiam Sobčiakui ir jo artimiausios aplinkos žmonėms. Ketinta areštuoti grupę asmenų, tarp jų ir patį Sobčiaką.

Putinas tuomet jau buvo Maskvoje, Sankt Peterburgo tardytojams nepasiekiamame aukštyje, bet dengė Sobčiaką suvokdamas, kad kartu netiesiogiai šitaip apsaugo ir save, nes tyrėjai prisikasė ir iki Putino machinacijų. Tyrimo [grupės] rašte „Dėl kai kurių VRM operatyvinio tyrimo brigados darbo Sankt Peterburge aspektų“ apie Putiną sakoma:

Gauta duomenų, turinčių nusikaltimo požymių – pasinaudojimo tarnybine padėtimi savanaudiškais tikslais – dėl Putino, vieno iš prezidento administracijoje aukštas pareigas einančio valdininko, Čiubaiso komandos nario. Putino šiuo metu užimama aukšta tarnybinė padėtis labai sunkina operatyvinės tyrimo grupės veiklą ir leidžia Anatolijui Sobčiakui jaustis santykinai saugiam.

Putinas kaip galėdamas stabdė Sobčiako „buto bylą“. Sankt Peterburgo prokuroras iškėlė kelias baudžiamąsias bylas tyrime dalyvavusiems miesto milicijos pareigūnams. Keli milicijos darbuotojai, tarp jų ir vadovai, buvo areštuoti. Pas Putiną Maskvoje ėmė lankytis Sobčiako žmona Liudmila Narusova. Jiedu visada kalbėjosi tik akis į akį, todėl detalės apie jų pokalbius nežinomos. Bet būtent Narusova pranešė Putinui, kad Rusijos generalinės prokuratūros kolegija po ilgų debatų priėmė sprendimą areštuoti Sobčiaką. O Sobčiako areštas kėlė grėsmę visai jo aplinkai, taigi ir Putinui.

1997 m. spalio 3 d. tada jau buvęs meras Sobčiakas iškviestas apklausti į prokuratūrą. Buvo laukiama, kad jam pateiks kaltinimus ir po to areštuos. Šito leisti negalėjo nei demokratai, kurių simbolis buvo Sobčiakas, nei Putinas, į kurį po Sobčiako arešto nutįstų tyrimo gijos. Putino paprašytas Regioninės kovos su nusikalstamumu valdybos greitojo reagavimo specialusis būrys tardomą Sobčiaką tiesiai iš prokuratūros nuvežė į ligoninę, kurioje Karo medicinos akademijos viršininkas Jurijus Ševčenka, Sobčiako šeimai artimas žmogus ir geras Putino pažįstamas, nustatė Sobčiakui stipraus širdies smūgio diagnozę, kuri tada sukėlė rimtų abejonių.

Suvokdamas, kad Sobčiaką gelbėja nuo arešto, tardytojas Michejevas susitiko su Sveikatos apsaugos ministerijos vadovais ir susitarė, kad Sobčiako

sveikatos būklę ištirs sostinės profesoriai. Bet atlikti teismo medicinos ekspertizę nebuvo lemta. Likus trims dienoms iki Maskvos kardiologų atvykimo į Sankt Peterburgą 1997 m. lapkričio 7 d. Regioninės kovos su organizuotu nusikalstamumu valdybos karininkai Dmitrijus Šachanovas ir Dmitrijus Milinas, vadovaujami FST Sankt Peterburgo valdybos viršininko pirmojo pavaduotojo Aleksandro Grigorjevo, paėmė Sobčiaką iš ligoninės ir privačiu suomių avialinijų „JetLite“ lėktuvu, kurį užsakė garsus violončelininkas ir dirigentas Mstislavas Rostropovičius, išskraidino jį į Paryžių. Tiesiai į Pulkovo oro uosto kilimo taką staigiai išvažiavo greitosios medicinos pagalbos mašina, iš jos išlipo Anatolijus Sobčiakas ir Liudmila Narusova, sėdo į lėktuvą ir išskrido. Sobčiako išskraidinimo operaciją organizavo ir kontroliavo Putinas.

Putinas Maskvoje sulaukė paaukštinimo. Eidamas RF prezidento reikalų valdybos vadovo pavaduotojo pareigas Putinas tvarkė šios valdybos balanse esantį maždaug 600 mlrd. JAV dolerių vertės nekilnojamąjį turtą. Po SSRS griūties, remiantis prezidento įsaku, užsienyje esantis Rusijos nekilnojamas turtas perėjo į RF prezidento reikalų valdybos dispoziciją. Šį turtą sudarė 120-yje šalių esantys 2559 objektai, kurių bendras plotas buvo apie 2 mln. kvadratinių metrų, o balansinė vertė – 2,667 mlrd. JAV dolerių.

Dalis rusų užsienio nuosavybės dabar atsidūrė buvusių sovietinių respublikų teritorijose. Kai kas buvo perduota toms respublikoms ir Rytų Europos šalims neatlygintinai. Kadangi pagal susitarimus objektus buvo galima perduoti už šalių suldytas sumas arba nemokamai, versliams žmonėms tai atvėrė kuo plačiausias galimybes. Parduodamo turto popieriuje užfiksuota sutartinė kaina skyrėsi nuo tikrosios pardavimo sumos. Akivaizdu, kad skirtumas patekdavo į sandorių dalyvių kišenes ir galėjo siekti dešimtis milijonų. Šveicarijoje gyvenantis buvęs SSRS pilietis, stambaus šveicarų banko konsultantas Filipas Turoveras prisimena:

Volodia Putinas – tai ypatinga ir ilga istorija. Man teko su juo susidurti. [...] 1996–1997 m. aštuonis savo darbo Prezidento reikalų valdyboje mėnesius Putinas buvo atsakingas už sovietinę nuosavybę užsienyje. Paaškinu. Be Sovietų Sąjungos skolų, Rusija gavo daugybės milijardų vertės nuosavybę užsienyje, taip pat priklausiusią SSKP. 1995–1996 m. į ją pretendavo įvairios organizacijos – Užsienio reikalų ministerija, Jūrų laivyno ministerija ir daug kitų. Bet 1996-ųjų pabaigoje Jelcinas išleido įsaką, kad visa užsienyje esanti SSRS ir SSKP nuosavybė pereina visai ne Valstybės nuosavybės ministerijai, o kažkodėl RF prezidento reikalų valdybai. Ir štai čia ant jos savo leteną uždėjo ponas Putinas. Žinoma, pagal komandą iš viršaus.

Kai jis 1997 m. ėmėsi atlikti SSRS ir SSKP priklausiusios nuosavybės vadinamąją klasifikaciją, pridėjo įvairiausių fiktyvių akcinių bendrovių ir ribotos atsakomybės įmonių. Toms struktūroms ir buvo įforminta didžioji dalis paties brangiausio nekilnojamojo turto ir kitų užsienio aktyvų. Taigi valstybei užsienio nuosavybė atiteko gana apgnaibyotos būklės.<sup>127</sup>

Prezidento reikalų valdybai formaliai vadovavo Pavelas Borodinas. Iki 1993 m. jis buvo Jakutsko miesto tarybos pirmininkas. Čia dirbdamas jis sugebėjo patikti Jelcinui, kuris 1990 m. gruodį lankėsi Jakutijoje, ir 1993-ųjų lapkričio mėnesį tapo pirmuoju naujosios valdybos vadovu. Bet Borodino ir jo pavaduotojo Putino santykiai nesiklostė. Borodino požiūriu, Putinas, kaip aktyviojo rezervo karininkas, buvo valstybės saugumo agentas, atsiųstas jo stebėti ir gauti prieigą prie visos Prezidento reikalų valdybos, kurią pagal veiklos pobūdį galima lyginti nebent su „Gazpromu“, paslapčių ir visos vidinės informacijos. Įtarusis Borodinas net neįleido Putino į pagrindinę valdybos būstinę Nikitsko skersgatvyje. Atsiųsto pas jį valstybės saugumo karininko kabinetas buvo ne tokiam prestižiniame pastate Varvarkos gatvėje.

1997 m. kovo 25 d. aktyviojo rezervo karininką Putiną pervedė į RF prezidento administracijos vadovo pavaduotojo ir Vyriausiosios kontrolės valdybos viršininko pareigas. Jo tiesioginiu viršininku tapo ilgametis valstybės saugumo agentas Jumaševs, kuris buvo paskirtas prezidento Jelcino administracijos vadovu ir šiame poste pakeitė Čiubaisą. Taigi nors Koržakovas buvo atleistas iš pareigų, valstybės saugumo smaugvirvė ant Jelcino kaklo neatsilaisvino. KGB-FST generolai po truputį sunkėsi į Kremlių. Tais pačiais 1997-aisiais RF prezidento administracijos vadovo pavaduotojo Savostjanovo pastangomis FST bendradarbis generolas leitenantas Viktoras Kondratovas tapo Jelcino įgaliotuoju atstovu (iš esmės gubernatoriumi) Primorsko krašte. Palikęs šį postą 1999 m. (tai dar iškalbingiau) Kondratovas grįžo tęsti tarnybos į FST centrinį aparatą Maskvoje.

Tuo tarpu Putinas iš ankštos būstinės Varvarkos gatvėje persikėlė į Senąją aikštę, į prašmatnų kabinetą, kuriame kažkada šeimininkavo Partinės kontrolės komisijos prie SSKP CK ir Politinio biuro narys Arvydas Pelšė. Aptardamas ketinimus, ką žada nuveikti užimdamas naująsias pareigas, Putinas prasiarė planuojas įvairių valstybinių struktūrų, natūralių monopolijų, ginkluotųjų pajėgų ir karinio pramoninio komplekso tikrinimus. Jis tikėjosi atskleisti tose struktūrose suvešėjusį piktnaudžiavimą ir perduoti Generalinei prokuratūrai. Dar viena veiklos kryptimi tapo biudžetinių lėšų panaudojimo ne pagal paskirtį kontrolė.

Putinas uoliai kaupė informaciją apie gubernatorius, kurie vadovaujant Jelcinui įgijo absoliučią laisvę. Iš Vyriausiosios kontrolės valdybos gelmių į Kremlių ir Lubianką pradėjo plaukti suvestinės apie padėtį regionuose. Padažnėjo ir tapo griežtesni Vyriausiosios kontrolės valdybos organizuojami regionų patikrinimai. Kai kurie gubernatoriai pagrįstai darė prielaidas, kad Putinas tokiu būdu renka juos kompromituojančią medžiagą, o tą daryti buvo nesunku: biudžetinės lėšos ne pagal paskirtį buvo naudojamos visur.

1998 m. gegužę Jelcino administracijoje įvyko kadro pakeitimai. Gegužės 25 d. Putinas gavo RF prezidento administracijos vadovo pirmojo pavaduotojo pareigas. Birželio 1 d. į Vyriausiosios kontrolės valdybos vadovo postą, kurį iki tol užėmė Putinas, sėdo valstybės saugumo generolas leitenantas Nikolajus Patruševs, iš Sankt Peterburgo kilęs Putino bičiulis, kurį šis atsitempė į Maskvą. Būtent jis ir pasiūlė skirti Patruševą savo įpėdiniu.

Birželio 4 d. per pirmąją spaudos konferenciją, kurią surengė jau eidamas naująsias pareigas, Putinas papasakojo apie ankstesnės savo veiklos, kai dar dirbo Vyriausiosios kontrolės valdybos vadovu, rezultatus – panaudotas biudžetines lėšas ne pagal paskirtį ir šioje srityje išaiškintus piktnaudžiavimo atvejus. Ir visų pirma jis aptarė pažeidimus, nustatytus kompanijos „Rosvooruženije“ finansinėje veikloje.

Iš tikrųjų šis patikrinimas buvo surengtas visų pirma dėl to, kad šiai struktūrai vadovavo Koržakovo žmogus Jevgenijus Ananjevas, pakeitęs ankstesnį Koržakovo statytinį Kotiolkiną. O Putinas sumanė, kad prie to gardaus – trečio po naftos ir dujų – Rusijos ekonomikos kėsnio stovėtų ir vadovautų jam lojalus žmogus. Ir savo pasiekė: Ananjevą atleido, o į jo vietą „Rosvooruženije“ buvo paskirtas Putino tarnybos bičiulis Andrejus Beljaninovas (pirmuoju Beljaninovo pavaduotoju Putinas įtaisė dar vieną savo draugą iš KGB, su kuriuo kartu tarnavo Dresdene, Sergejū Čemezovą).\*

1998 m. vasarą nutiko visuomenės beveik nepastebėtas įvykis, kuris laikytinas FST sužlugdytu komunistinio revanšo Rusijoje bandymu: buvo pašalintas generolas Levas Rochlinas, kuris mėgino sukelti karinį maištą, nuversti Jelciną ir atgaivinti komunistinio valdymo sistemą.

Rochlinas išgarsėjo Čėčėnijos karo metu. Tai buvo ne pirmas Rochlino karas. Prieš tai jis kariavo Afganistane, paskui Užkaukazėje. Tada dar jaunas generolas vadovavo motorizuotųjų šaulių divizijai, kuri 1990 m. sausį buvo

\* 2004 m. S. Čemezovas pakeitė A. Beljaninovą, tapo restruktūrizuoto ir sustambinto „Rosvooruženije“, pavadinto „Rosoboroneksport“, vadovu.

sujungta su KGB pasienio kariuomenės Užkaukazės pasienio rajonu. Todėl Rochlinas ir jo divizijos karininkai atsidūrė KGB gretose. Žlugus SSRS ir panaikinus KGB Rochlinas buvo paskirtas Volgograde dislokuotos 8-osios gvardijos korpuso vadu. Kartu jis tapo ir miesto įgulos viršininku.

Vadovaudamas 8-ajam gvardijos korpusui Rochlinas, vykdydamas aukščiausiosios Rusijos karinės vadovybės įsakymus, nuo 1994 m. gruodžio 1 d. iki 1995-ųjų vasario trumdė maištaujančią ir sukilusią Čėčėniją. Jo vadovaujamas korpusas patyrė mažiausiai nuostolių ir už sėkmingą karinę operaciją generolui Rochlinui buvo suteiktas Rusijos didvyrio vardas (kurio jis, beje, atsisakė). 1995 m. gruodį Rochlinas buvo išrinktas 2-ojo šaukimo Valstybės dūmos deputatu. 1997 m. rugsėjį įsteigė Armijos, gynybos pramonės ir karo mokslo rėmimo judėjimą. Į šio judėjimo organizacinį komitetą įėjo tam tikros politinės orientacijos žmonės: buvęs KGB vadovas Vladimiras Kriučkovas, buvęs gynybos ministras Igoris Rodionovas ir buvęs oro desanto kariuomenės vadas Vladislavas Ačalovas.

Nuo 1996 m. sausio iki 1998 m. gegužės Rochlinas buvo Valstybės dūmos Gynybos komiteto pirmininkas, pašalintas iš šių pareigų dėl kategoriškos opozicijos prezidentui Jelcinui. 1998-ųjų birželį Rochlinas apsilankė 8-ojo gvardijos korpuso, kuriam palyginti neseniai vadovavo, dislokacijos vietoje ir užsitikrino karininkų paramą, jei būtų mėginama šalyje surengti karinį perversmą. Likus kelioms dienoms iki perėjimo į nelegalią padėtį tam, kad galėtų vadovauti maištui, 1998 m. liepos 3-iosios naktį jis mįslingomis aplinkybėmis buvo nužudytas savo vasarnamyje. Suplanuotas maištas žlugo, 8-asis gvardijos korpusas buvo išformuotas, o didžiuma šio korpuso karininkų atleisti iš karinės tarnybos.

Kaip aktyvus Rochlino pagalbininkas rengiant perversmą veikė buvęs Jelcino saugumo tarnybos vadovas generolas leitenantas Aleksandras Koržakovas, kuris po daugelio metų patvirtino, kad dalyvavo sąmoksle. Beje, būtent Koržakovas, kaip Tulos srities Dūmos deputatas, davė nurodymą vienai Tulos gamyklai pagaminti 200 sunkiasvorių priekabų, kuriomis buvo planuojama greitai pristatyti 8-ojo gvardijos korpuso karinę techniką iš Volgogrado į Maskvą. Štai ką 2016 m. pasakojo Koržakovas viename interviu:

Sąmoksle dalyvavo nemažai įvairių žmonių. Tie, kurie buvo su [Ruslanu] Chasbulatovu [1993 m.], turėjo visai kitų tikslų: grąžinti SSRS, komunizmą. Aš buvau prieš. Man SSRS nereikėjo. Pasisotinai... Mano užduotis buvo padėti Rochlinui, kad jo kariai įveiktų atstumą nuo dislokacijos vietos, nuo Volgogrado iki Kremliaus. Šiam atstumui įveikti dar reikėjo prikabinti

priekabas prie tankų ir šarvuotų transporterių. Man, kaip Tulos deputatui, buvo pavesta tai atlikti. Užsakiau priekabų už 240 tūkst. dolerių. Jos guli iki šiol. Visos surūdijo, nes užsakovas neatsiėmė. Nebuvo kam atsiimti. Manęs iki šiol laukia Tulos Skuratovo gamykloje. Pagal brėžinius užsakiau ruošinius, kad visas Rochlino korpusas būtų perverstas į Maskvą iš Volgogrado. Aš dalyvavau sąmoksle. Ir to nesigėdiju.

Kai [Anatolijus] Čiubaisas sėdėjo valdžioje kaip regentas, paimti Kremlių buvo niekų darbas. Nusispjaut! Vieno korpuso būtų užtekę. Ir po 1993 bei 1996 metų Jelcinui niekas nebūtų paklusęs.

Šiuo požiūriu gana įdomūs prezidento Boriso Jelcino artimiausios aplinkos nario, buvusio ministro pirmininko pirmojo pavaduotojo, spaudos ir informacijos ministro Michailo Poltoranino prisiminimai, kuriais jis pasidalijo 2010 m. lapkričio 10 d. Maskvos knygyne „Biblioglobus“ pristatydamas knygą „Valdžia trotilo ekvivalente. Caro Boriso kronika“. Poltoraninas užsiminė, kad Rochlino nužudymą organizavo Putinas:

Negalėjau pasakyti tiesiai, kad Putinas organizavo Rochlino nužudymą. Iš karto paduos į teismą ir pareikalaus įrodymų. O tiesioginių įrodymų, kaip suprantate, aš neturiu. Bet visa tikėtinų įvykių ir faktų visuma, susijusi su šiuo nužudymu, rodo, kad tai anaipol ne mano spėjimas ar prielaida. Sprendimą nužudyti, žinau tiksliai, priėmė vasarnamyje keturi žmonės – Jelcinas, [Aleksandras] Vološinas, [Valentinas] Jumaševs ir [Tatjana] Djačenko. Iš pradžių norėjo patikėti tai [Jevgenijui] Savostjanovui, Maskvos federalinės saugumo tarnybos vadovui, bet paskui apsistojo prie čekisto „šaltomis žuvies akimis“, kuris gali viską.

Ir vargu ar atsitiktinai faktiškai iškart po Rochlino nužudymo tuometį Federalinės saugumo tarnybos vadovą [Nikolajų] Kovaliovą naktį pakėlė iš patalo ir privertė skubiai per 20 minučių pagal prezidento įsaką perduoti įgaliojimus naujai paskirtam V. Putinui.

Šį pasakojimą reikia šiek tiek patikslinti. Nikolajus Kovaliovas FST direktoriaus pareigas ėjo nuo 1996 m. liepos 9 d. iki 1998 m. liepos 25 d. Poltoraninas šiek tiek susiaurina laiko terminus nurodydamas, esą Putiną FST direktoriumi paskyrė „faktiškai iš karto po Rochlino nužudymo“. Ne iš karto, o liepos 25 dieną.

Savostjanovas iki 1994 m. gruodžio 2 d. vadovavo FST Maskvos miesto ir Maskvos srities valdybai, vėlesniais metais liko artimas Lužkovui, Bobkovui

ir grupei „Most“, kurioje formaliai dirbo 1996-ųjų vasarą, o 1996 m. buvo įtrauktas į konfliktą, pasibaigusį Koržakovo, Barsukovo ir Soskoveco atstatydimu. Nuo 1996 m. rugpjūčio iki 1998 m. gruodžio Savostjanovas buvo prezidento administracijos vadovo pavaduotojas kadrų reikalams ir kuravo karinių laipsnių suteikimo ir skyrimo į pareigas klausimus. 2000 m. vasario mėnesį jis buvo įregistruotas kandidatu į Rusijos prezidentus kaip Putino oponentas, bet netrukus atšaukė savo kandidatūrą.

Iš viso to išeina, kad Sevastjanovas galėjo būti svarstomas Kremliuje kaip kandidatas į Rochlino pašalinimo operacijos vadovus.

Taigi 1998 m. liepos 25 d. Putinas buvo paskirtas FST direktoriumi vietoje Kovaliovo, laikyto Lužkovo, tai yra Pitovranovo ir Bobkovo grupuotės, sąjungininku. Pirmiausia, ko ėmėsi Putinas, – į FST valdybą atvedė savo draugų ir kolegų iš Sankt Peterburgo: generolus Viktorą Čerkesovą, Sergejų Ivanovą ir Aleksandrą Grigorjevą. 1998 m. spalio mėnesį savo pavaduotoju FST paskyrė Patruševą. Negana to, į Maskvą persikėlė Putino kolegos iš Leningrado KGB Vladimiras Proničevas, kuris tapo kovos su terorizmu departamento viršininku, ir Viktoras Petrovičius Ivanovas, paskirtas FST vidaus saugumo valdybos – vidaus kontržvalgybos – viršininku. Putino asmeniniu sekretoriumi ir patikėtiniu FST tapo kapitonas Igoris Sečinas, trumpiau nei per pusmetį tapęs pulkininku (pulkininko laipsnis buvo suteiktas ir FST direktoriui Putinui).

1998 m. rugsėjo 10 d. valstybės saugumas dar vienu žingsniu priartėjo prie valdžios užgrobimo: į RF vyriausybės vadovo postą buvo paskirtas buvęs Užsienio žvalgybos tarnybos direktorius Primakovas. Rugsėjo 11 d. Primakovo kandidatūrą patvirtino Valstybės dūma. Už jį balsavo 315 deputatų iš 450, tarp jų ir opozicinė RF komunistų partijos frakcija, iki tol du sykius nepritarusi Viktoro Černomyrdino, kuris nebuvo valstybės saugumo karininkas, kandidatūrai.

Jelcino dienos dabar buvo praktiškai suskaičiuotos. Primakovui tereikėjo sulaukti išankstinio Jelcino atsistatydinimo ir tapti laikinai einančiu pareigas Rusijos prezidentu. Taip turėjo pasibaigti Rusijos valdžios užgrobimo operacija. Taigi valstybės saugumas laukė 2000 m. prezidento rinkimų. Bet sulaukė ne visi: 1999 m. lapkričio 30 d. mirė Pitovranovas.

Primakovas irgi nesulaukė prezidento rinkimų. Ne, jis išgyveno, bet nesulaukė jų kaip politinis kandidatas. Naudodamasis parlamentinės daugumos parama ir generalinio prokuroro Jurijaus Skuratovo skandalingomis Jelcino ir jo šeimos demaskavimo istorijomis Primakovas pamažu traukė ant savęs valdžios antklodę. Valstybės dūmoje komunistai mėgino pasukti prieš Jelciną

antiamerikietišku nuotaikų bangą dėl Jugoslavijoje kilusios krizės ir puoselėjo planus apkaltinti prezidentą. Primakovo vyriausybėje svarbiausius postus gavo buvę komunistų partijos funkcionieriai. Valdžia laipsniškai ėjo į senųjų prokomunistinių jėgų rankas. Kremlius buvo paskutinė prezidento Boriso Jelcino tvirtovė, tačiau neturėdamas valdžios jis mažai ką galėjo padaryti. O šiam perversmui vadovavęs Primakovas sumaniai kūrė įspūdį, esą tai jis yra toji užtvanka, kuri sulaiko naują komunistinio revanšo bangą. Laukti iki prezidento rinkimų iš tikrųjų niekas neketino. Padėtis darėsi panaši į 1996-ųjų kovą, ir Lubianka grįžo prie senosios Koržakovo schemos, pagal kurią turėjo būti įvesta nepaprastoji padėtis ir rinkimai atšaukti dėl karo Čėčėnijoje. Tik jį pirma reikėjo sukurstyti.

Kampanija, kurios tikslas – sukelti šį karą, prasidėjo 1999-ųjų kovą. Tuo metu buvo atlikti du svarbūs paskyrimai. Kovo 19 d. Jumaševs buvo atšauktas iš RF prezidento administracijos vadovo posto ir pakeistas Aleksandru Vološinu, kurį į Kremlį atvedė Berezovskis. O kovo 29-ąją Putiną pakėlė dar vienu laipteliu arčiau valdžios. Tą dieną aktyviojo rezervo karininkas Putinas buvo paskirtas dar ir RF saugumo tarybos sekretoriumi. FST direktoriaus pareigas jis ir toliau ėjo.

2000 m. sausį buvęs Federalinės kontržvalgybos tarnybos direktorius ir pirmojo karo Čėčėnijoje organizatorius Stepašinas įliejo šiek tiek šviesos ir paaiškino įvykusių paskyrimų prasmę. Štai keletas jo citatų:

Sprendimas įsiveržti į Čėčėniją buvo priimtas dar 1999 m. kovo mėnesį; operacija buvo suplanuota rugpjūčio arba rugsėjo mėnesį; tai būtų įvykę, net jei Maskvoje nebūtų sprogimų (1999 m. rugsėjo teroristinių aktų); aš ruošiausi aktyviai intervencijai; mes planavome atsidurti šiauriau nuo Tereko 1999 m. rugpjūčio ir rugsėjo mėnesį; Putinas tuomet užėmė FST direktoriaus pareigas ir šią informaciją turėjo.

Suplanuoti antrąjį Čėčėnijos karą vėl buvo patikėta Stepašinui. Būtent dėl to 1999 m. gegužės 12 d. savo šlovės ir populiarumo zenitą pasiekęs Primakovas buvo atleistas iš ministro pirmininko pareigų ir pakeistas Stepašinu, kuris privalejo traukti Lubianką iš žarijų „kaštonus“ drauge su naujuoju porininku FST direktoriumi Putinu.

Kadangi šie naujieji paskyrimai buvo vykdomi su valstybės saugumo žinia, Primakovo atleidimas, Stepašino paskyrimas ir Putino paaukštinimas stebėtinai nesukėlė specialiųjų tarnybų kontroliuojamos Dūmos kairiosios opozicijos prieštaraimų. Lyg kortų namelis sugriuvo virtuali komunistinė